

מה בין ריבית ליראת ה'?ויקרא כ"ה

(לה) וְכִי־יִמְנֹד אֲחִיד וּמָטָה יָדוֹ עַמְּדָה וְהִחֲזִיקָהּ בְּגֵר וְתוֹשֵׁב וְחִי עַמְּדָה:

(לו) אֶל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ וְחִי אֲחִיד עַמְּדָה:

(לז) אֶת־כֶּסֶףךָ לֹא־תִתֵּן לְוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא־תִתֵּן אֶכְלָךְ:

(לח) אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִתֵּת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לֹא־לְהִיּוֹת: (ס)

רש"י על ויקרא כ"ה:ל"ו:ב'

ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית, וקשה לפרש הימנו, ומוזהר לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר ויראת מאלהיך, או התולה מעותיו בגוי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללב של אדם ומחשבתו, לקד הוצרך לומר ויראת מאלהיך (שם ס"א):

ספורנו על ויקרא כ"ה:ל"ו:ב'

וחי אחיד עמד וזה תעשה כשיש לאל ידך די לחיות אתה ולהלותו כאמרם ז"ל (מציעא פרק אלו מציאות) חייך קודמים לחיי חברך:

משנה תורה, הלכות מלווה ולווה ד א

נֶשֶׁךְ וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא שְׁנָאֵמֶר (ויקרא כה לו) "אֶת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לְוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ" וְהִלְךְ הוּא אוֹמֵר (דברים כג כ) "נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכָּל נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ". וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נֶשֶׁךְ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ שְׁמַצַּעַר אֶת חֲבֵירוֹ וְאוֹכֵל אֶת בְּשָׁרוֹ. וְלָמָּה חִלְקוֹן הַכְּתוּב לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוֹיֵן:

שבועות ל"ט א:כ"ב – כל ישראל ערבים זה בזהמשנה תורה, הלכות מתנות עניים י':ז'

(ז) שְׁמוֹנֶה מַעֲלוֹת יֵשׁ בַּצִּדְקָה זוּ לְמַעַלָּה מִזֹּה. מַעַלָּה גְדוֹלָה שְׁאִין לְמַעַלָּה מִמֶּנָּה זֶה הַמַּחֲזִיק בְּיַד יִשְׂרָאֵל שְׁמֶךְ וְנוֹתֵן לּוֹ מִתְּנָה אוֹ הַלְוָאָה אוֹ עוֹשֶׂה עִמּוֹ שְׁתִּיפוֹת אוֹ מַמְצִיא לוֹ מְלָאכָה כְּדִי לַחֲזֹק אֶת יָדוֹ עַד שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְבָרִיּוֹת לְשָׂאֵל. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (ויקרא כה-לה) "וְהִחֲזִיקָהּ בְּגֵר וְתוֹשֵׁב וְחִי עַמְּדָה" כְּלוּמַר הַחֲזִיק בּוֹ עַד שֶׁלֹּא יִפֹּל וְיִצְטָרֵךְ:

משלי כ"ב: ז' - גִּישׁוֹר בְּרָשִׁים יִמְשׁוֹל וְעֶבֶד לֹהֵאִישׁ מַלְוָה:

משלי י"ט: ז' - מַלְוָה יִהְיֶה חוֹנֵן דָּל וְגִמְלוֹ יִשְׁלֶם-לוֹ:

ויקרא רבה ל"ד: ב'

דָּבָר אַחֵר, וְכִי יִמּוֹדֶה אַחִיד, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (משלי יט, ז'): מַלְוָה ה' חוֹנֵן דָּל... רַבִּי תַנְחוּמָא אָמַר לֵה בָּשָׂם רַבִּי חִנְיָ
בְּרַ אָבָא רַבִּי נַחֲמָן אָמַר לֵה בָּשָׂם רַבִּי יוֹדֵן בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי בָּשָׂם רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי לְקִישׁ:

אֶלְמָלָא מִקְרָא כְּתוּב אִי אֶפְשָׁר לְאָמְרוּ,

כַּבִּיכּוֹל דְּרַכּוֹ שֶׁל לֹוֶה לְהִיטֵי עֶבֶד לְמַלְוָה, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (משלי כב, ז'): וְעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוָה...

משנה סנהדרין ג': ג' -

(ג) ואלו הן הפסולין (לעדות), המשחק בקביא, והמלוה ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרי שביעית.

יחזקאל י"ח

וְאִישׁ כִּי־יִהְיֶה צָדִיק וַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט וצְדָקָה: ...

בְּנֶשֶׁךְ לֹא־יִתֵּן וְתִרְבִּית לֹא יִקַּח מֵעוֹל יָשִׁיב יָדוֹ מִשְׁפָּט אָמֵת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ:

בְּנֶשֶׁךְ נִתֵּן וְתִרְבִּית לִקַּח וְחִי לֹא יִחְיֶה אֶת כָּל־הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה עֲשֶׂה מוֹת יוֹמָת דָּמִיו בּוֹ יִהְיֶה:

בבא מציעא ס"א ב

אָמַר רַבָּא: לָמָּה לִי דְכָתֵב רַחֲמֵנָא **יְצִיאַת מִצְרַיִם** בְּרַבִּית, יְצִיאַת מִצְרַיִם גַּבִּי צִיצִית, יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּמִשְׁקְלוֹת?

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲנִי הוּא שֶׁהִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טָפָה שֶׁל בָּכוֹר לְטָפָה שֶׁאֵינָה שֶׁל בָּכוֹר, אֲנִי הוּא שֶׁעָתִיד
לִפְרַע מִמִּי שְׁתּוֹלָה מְעוֹתָיו בְּגוֹי וּמַלְוָה אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל בְּרַבִּית, וּמִמִּי שְׁטוּמָן מִשְׁקְלוֹתָיו בְּמַלְחָה, וּמִמִּי שְׁתּוֹלָה קָלָא
אֵילָן בְּבִגְדוֹ וְאוֹמֵר: "תִּכְלֶת הוּא".

תלמוד ירושלמי בבא מציעא ה': ח': ב' -

א"ר יסא ... ללמדך שכל המלוה בריבית כופר בעיקר.

Interest and G-d fearing

Leviticus 25: 35-38

35 - If your kin, being in straits, come under your authority, and are held by you as though resident aliens, let them live by your side:

36 - do not exact advance or accrued interest, but fear your God. Let your kin live by your side as such.

37 - Do not lend your money at advance interest, nor give your food at accrued interest.

38 - I יהוה am your God, who brought you out of the land of Egypt, to give you the land of Canaan, to be your God.

Rashi on Leviticus 25: 36: 2

BUT BE AFRAID OF THY GOD — Because man's thoughts are greatly attracted by ויראת מאלהיך the idea of taking interest and it comes difficult to him to keep aloof from it, so that he tries to persuade himself that it is a legitimate act (lit., he decides for himself that it is a permissible matter) on account of the fact that his money will otherwise remain unemployed, Scripture was compelled to state: "But be afraid of thy God!" Or take another case: If one pretends that his money belongs to a non-Jew in order to be able to lend it to an Israelite in an ostensibly legitimate way. This is given only to his heart and thoughts to know the real circumstances of the case; Scripture therefore was .compelled to state "But be afraid of thy God!" (Bava Metzia 61b)

Sforno on Leviticus 25: 36: 2

וְחִי אִחִיךָ עִמָּךְ, you are required to do this if the Lord has endowed you so that you are financially able alongside you, teaches what our sages termed "your own life , עִמָּךְ to extend such loans. The word takes precedence over that of your fellow." (Baba Metzia 62

משנה תורה, הלכות מלווה ולווה ד א

Neshech and *marbit* are one in the same, as Leviticus 25: 37 states: "Do not give him your money with *neshech* and do not put forth your food at *marbit*." And further on, Deuteronomy 23: 20 speaks of:

"*Neshech* from money, *neshech* from food, *neshech* from any substance that will accrue."

Why is interest called *neshech*? Because it bites. It causes pain to one's colleague and consumes his flesh. Why did the Torah refer to it with two terms? So that one would commit a twofold transgression when violating this prohibition.

Shevuot 39a: 22

All of Israel are responsible [literally guarantors] for one another

משנה תורה, הלכות מתנות עניים י': ז'

There are eight levels in charity, each level surpassing the other. The highest level beyond which there is none is a person who supports a Jew who has fallen into poverty [by] giving him a present or a loan, entering into partnership with him, or finding him work so that his hand will be fortified so that he will not have to ask others [for alms]. Concerning this [Leviticus 25:35] states: "You shall support him, the stranger, the resident, and he shall live among you." Implied is that you should support him before he falls and becomes needy.

משלי כ"ב: ז'

אֶשִׁיר בְּרָשִׁים יִמְשֹׁל וְעֶבֶד לֵאֱלֹהִים לְאִישׁ מִלֵּוֹה:

Proverbs 22: 7

And the borrower is a slave to the lender ,The rich rule the poor

Vayikra Rabbah 34: 2

Another exposition of the verse, "If your kinsman is in [financial] straits . . . " (Lev. 25: 39). It is written in Scripture: "One who is generous to the poor makes a loan to the Lord; He will repay what is due" ... (Prov. 19: 17)

R. Tanhuma taught in the name of R. Hiyya b. Abba, R. Nahman taught in the name of R. Judan son of R. Simeon, and our Rabbis taught in the name of R. Simeon b. Lakish: "If not for a verse of Scripture, it would be impossible to say this: as it were, it is usual for a borrower [i.e., God] to become the servant of the lender; as it is written, " . . . The borrower is a servant to the lender!" (Prov. 22: 7)

Mishnah Sanhedrin 3: 3

These are invalid: dice-players, usurers, pigeon-flyers, and sellers of Sabbatical goods

Ezekiel 18 5,8

Thus, if a certain man is righteous and does what is just and right:
if he has not lent at advance interest or exacted accrued interest; if he has abstained from wrongdoing and executed true justice between one party and the other;

יחזקאל יח יג

[He] has lent at advance interest, or exacted accrued interest—shall he live? He shall not live! If he has committed any of these abominations, he shall die; he has forfeited his life

Bava Metzia 61b: 6-7

§ **Rava says: Why do I need the mention of the exodus from Egypt that the Merciful One wrote in the context of the *halakhot* of the prohibition against interest** (see Leviticus 25:37–38), and the mention of **the exodus from Egypt with regard to** the mitzva to wear **ritual fringes** (see Numbers 15:39–41), and the mention of **the exodus from Egypt in** the context of the prohibition concerning **weights** (see Leviticus 19:35–36)?

Rava explains: **The Holy One, Blessed be He, said: I am He Who distinguished in Egypt between the drop of seed that became a firstborn and the drop of seed that did not become a firstborn, and I killed only the firstborn. I am also He Who is destined to exact punishment from one who attributes ownership of his money to a gentile and thereby lends it to a Jew with interest.** Even if he is successful in deceiving the court, God knows the truth. **And I am also He Who is destined to exact punishment from one who buries his weights in salt,** as this changes their weight in a manner not visible to the eye. **And I am also He Who is destined to exact punishment from one who hangs ritual fringes dyed with indigo [*kala ilan*] dye on his garment and says it is dyed with the sky-blue dye required in ritual fringes.** The allusion to God's ability to distinguish between two apparently like entities is why the exodus is mentioned in all of these contexts.

Jerusalem Talmud Bava Metzia 5: 8: 2

Rav Yassa says... to teach you that anyone who lends at interest is a heretic